

Innhold

DEL I

HELSERETTENS INNHOLD OG BEGREPER

Kapittel 1

Oversikt over helseretten	29
1.1 Introduksjon til helseretten	29
1.1.1 Helserettens plikter og rettigheter mellom aktører	29
1.1.2 Helserettens verdispørsmål og dilemmaer	31
1.1.3 Helseretten og andre rettsdisipliner	31
1.1.4 Nærmere om bokens mål og inndeling	35
1.2 Historiske perspektiver på helseretten og anvendelsen av lov som et politisk virkemiddel	37
1.2.1 Endringer av samfunnet og de første helselovene	37
1.2.2 Profesjonsetikk og lovgivning	39
1.2.3 Teknologitvillingen, forskning og behandling	40
1.3 Reform, lovutvikling og betydningen av tillit	42
1.3.1 Økt vekt på pasientens og brukerens rettslige posisjon	42
1.3.2 Helse reformer	44
1.3.3 Digitaliseringen som en reform	45
1.3.4 Holdningsdannelse og tillit	46
1.4 Sentrale begreper i helseretten	48
1.4.1 Begrepene <i>helsehjelp</i> og <i>behandling</i>	48
1.4.2 Betegnelsen <i>helse- og omsorgstjenesten</i>	49
1.4.3 Begrepet <i>personvern</i>	50
1.4.4 Begrepet <i>helseforskning</i>	51
1.4.5 Begrepet <i>folkehelsearbeid</i>	52
1.5 Aktører og rettigheter, begreper	53
1.5.1 Rettigheter i helselovene	53
1.5.2 Begrepene <i>pasient</i> og <i>bruker</i>	56

1.5.3	Betegnelsen <i>nærmeste pårørende</i>	58
1.5.4	Begrepet <i>representant</i> for pasienten	60
1.6	Aktører og plikter, begreper	60
1.6.1	Plikter i helselovene	60
1.6.2	Offentlig helsetjeneste	63
1.6.3	Begrepet <i>helsepersonell</i>	64
1.6.4	Analysen av uklarheter om hvem som regnes som helsepersonell	66
1.6.5	Begrepet <i>medhjelper</i>	69
1.6.6	Begrepet og fenomenet <i>autorisasjon</i>	71
1.7	Myndighetsutøvelse og ansvarssystemer	73
1.7.1	Oversikt over forvaltningsorganer og myndighet	73
1.7.2	Analysen av forskjeller mellom myndighetsutøvelse og reguleringer av faktiske handlinger, og ansvarssystemer	77

Kapittel 2

	Anvendelsen av rettskilder og prinsipper	80
2.1	Rettskilder og metode	80
2.1.1	Anvendelse av helserettens kilder	80
2.1.2	Helselovene	81
2.2	Anvendelse av internasjonale rettskilder og metode	85
2.2.1	Internasjonale menneskerettigheter	85
2.2.2	Biomedisinkonvensjonen	88
2.2.3	Hard law og soft law	88
2.3	EU/EØS-retten og metode	89
2.3.1	Anvendelse av EØS-avtalen og EU-retten	89
2.3.2	Pasientrettighetsdirektivet og personvernforordningen (GDPR) ..	91
2.4	Etiske og rettslige prinsipper og argumentasjon	94
2.4.1	Etikk, moral og begrepet <i>prinsipp</i>	94
2.4.2	Helserettslige og etiske prinsipper som <i>fellesnevner</i>	96
2.4.3	Likhets- og likeverdsprinsippet	100
2.4.4	Begrepet <i>altruisme</i>	103
2.4.5	Analysen av <i>pliktetik</i> , <i>konsekvensetik</i> og <i>omsorgsetikk</i> og helseretten	103
2.4.6	Forskjeller mellom etisk og rettslig argumentasjon og systemer .	105
2.5	Metode og lovgivningslære	107
2.5.1	Rettsvitenskapelig metode og referanserammer	107
2.5.2	Lovgivningslære og rettslige standarder	109
2.6	Analysen av metodiske utfordringer	111
2.6.1	Helserettslig metode og normative utgangspunkter	111

2.6.2	Identifisering og balansering av interesser, kontekstuell analyse ..	115
2.6.3	Nasjonale og internasjonale domstolars argumentasjonsmønstre	119
2.6.4	Refleksiv rett og rettspolitikk	120
2.7	Analysar av helse retten som del av rettsstaten	123

DEL II

RETTE TIL ET FORSVARLIG OG NØDVENDIG HELSETILBUD

Kapittel 3

Organisering av forsvarlige helsetjenester	129
3.1 Ulike helsetjenester og eiere	129
3.1.1 Helse- og omsorgstjenesten i to nivåer	129
3.1.2 Tannhelsetjenester	130
3.1.3 Apotek som del av behandlingsskjeden	132
3.2 Helsevirksomhetens systemansvar for forsvarlighet	133
3.2.1 Pliktene for helsevirksomhetens ledelse	133
3.2.2 Plikten til å ha klare ansvarsforhold	134
3.2.3 Tilretteleggingsplikten	136
3.2.4 Forvaltningsavgjørelse vedrørende tilretteleggingsplikten	137
3.3 Forsvarlighet som rettslig standard	138
3.3.1 Retten til liv og beskyttelse mot skader	138
3.3.2 Forsvarlighetsstandarden	139
3.3.3 Forsvarlighetsplikten som en forventningsstandard	142
3.3.4 Plikten til å kjenne egen kompetanse og innrette seg	143
3.3.5 Forsvarlighet og pliktmessig avhold	144
3.4 Analyser av kravet om omsorgsfull hjelp	145
3.4.1 Omsorg som del av forsvarlighetsstandarden og som et tilleggskrav	145
3.4.2 Vedtak vedrørende sjikane av pasienter, HPN-2015-76	146
3.5 Analyser av beslutningsmyndighet ved samarbeid	147
3.5.1 Samarbeid med andre og helsepersonelloven § 4 (3)	147
3.5.2 Forsvarlighet ved bruk av medhjelper	149
3.6 Plikten til å gi øyeblikkelig hjelp	150
3.6.1 Øyeblikkelig hjelp-pliktens innhold	150
3.6.2 Undersøkelsesplikten går lenger enn plikten til å gi behandling ...	151
3.7 Analyser av Sofienbergparksaken	152
3.7.1 Vurderingar av ambulansarbeidernes yrkesutøvelse: HPN-2008-104	152
3.7.2 Injuriesøksmålet, Rt. 2014 s. 152	153

3.8	Forsvarlighet og ressursbruk	156
3.8.1	Ressurshensyn i alle ledd	156
3.8.2	Tilrettelegging for å motvirke «overbehandling»	158
3.8.3	Brudd på sparsomhetsplikten, Rt. 2002 s. 19	160
3.8.4	Avgjørelser fra Helsepersonellnemnda, HPN-2005-14	160
3.8.5	Begrensninger i adgangen til markedsføring	161
3.9	Analysen av skillet mellom private og profesjonelle interesser	162
3.9.1	Sammenblanding av roller i ulike bestemmelser	162
3.9.2	Eldre forhold vurdert i nåtid, Rt. 2007 s. 1851	163
3.10	Forsvarlig rekvirering og utdeling av legemidler	164
3.10.1	Rekvireringsretten	164
3.10.2	Forsvarlighet ved rekvirering	164
3.10.3	Legemiddelloven	165
3.11	Erstatningsbetingende svikt og NPE	166
3.11.1	Innholdet i begrepet «svikt» og forsvarlighet	166
3.11.2	Erstatning etter tap av barn, HR-2018-2080-A	169
3.11.3	Erstatning etter å ha født et barn med Downs syndrom, Rt. 2013 s. 1689	170
3.12	Analysen av grensen for straffbar uforsvarlighet	172
3.12.1	Straff mot helsepersonell og helsevirksomheter	172
3.12.2	Svikt i tilgangen til pasientopplysninger, Rt. 1997 s. 1800	173
3.12.3	Straffbar forveksling av sprøyter	176
3.12.4	Svenborg-saken, 225/2017, sammenligning med dansk rett	177
3.12.5	Svikt i oppfølging av fødende kvinne, LB-2002-2517	180
3.12.6	Forbudet mot dobbeltstraff, Rt. 2004 s. 1343	181

Kapittel 4

	Plikter og rettigheter til nødvendige helsetjenester	184
4.1	Statens plikter og befolkningens rettigheter	184
4.1.1	Statens plikter til å sørge for helsetjenester	184
4.1.2	Akutte helsetjenester, sammenhenger mellom tjenestenivåene ..	185
4.1.3	Retten til helse som en menneskerettighet	188
4.1.4	Rettighetsreguleringer i andre nordiske land	192
4.1.5	Analyse av den historiske utviklingen	193
4.2	Ansvar for helsetjenester og oppgaver	195
4.2.1	Retten til kommunale tjenester	195
4.2.2	Uttalelse fra Sivilombudet om flytting av en sterkt funksjonshemmet	199
4.2.3	Retten til forebyggende helsehjelp og institusjonsplass	200
4.2.4	Retten til institusjonsplass eller heldøgns behandling	201

4.2.5	Retten til brukerstyrt assistanse	202
4.2.6	Analyser av rettigheter knyttet til kjønn og kjønnsorientering	203
4.2.7	Analyser av retten til svangerskapsavbrudd	205
4.3	Innholdet i retten til «nødvendig» helsehjelp	209
4.3.1	Innholdet i retten til nødvendig helsehjelp	209
4.3.2	Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 bokstav b	211
4.3.3	Proessen med hensyn til vurdering og å fastsette frist	213
4.3.4	Fusa-dommen, Rt. 1990 s. 874	215
4.3.5	Retten til å få tilgang på en bestemt metode: utover en minstestandard	216
4.3.6	Nedleggelse av behandlingstilbud, Rt. 2008 s. 1187	217
4.3.7	Retten til habilitering og rehabilitering	218
4.3.8	Innhenting av ekspertråd fra Ekspertpanelet	221
4.3.9	Begrensninger i adgangen til å bekoste legemidler selv	222
4.4	Helsehjelp fra andre land og EU-retten	223
4.4.1	EU-rettenens betydning: Forordning 883/04	223
4.4.2	EUs pasientrettighetsdirektiv 2011/24	224
4.4.3	Retten til å motta helsehjelp fra andre land, pbrl. § 2-4 a	227
4.4.4	Retten til helsehjelp fra et annet EØS-land	228
4.4.5	Retten til helsehjelp i utlandet	231
4.4.6	Helsehjelp pga. mangel på kompetanse: LB-2014-31679	232
4.4.7	Begrensningen i pbrl. § 2-4 a (3)	234
4.4.8	Forhåndsgodkjenning: C-777/18 mfl.	235
4.5	Analyser av prioriteringsbestemmelser og individuell rett	239
4.5.1	Pålegget om prioriteringer	239
4.5.2	Prioriteringskriterium: Forventet nytte av helsehjelpen og alvorlighet	240
4.5.3	Prioriteringskriterium: Kostnad	243
4.5.4	Prioriteringskriterium: Alder	245
4.6	Analyser av metodevedtak og individuell rett	247
4.6.1	Pålegget om generelle metodevedtak og individuell rett	247
4.6.2	Beslutningsmyndigheten og kryssende interesser	250
4.6.3	Omgjøringsvedtaket fra Statens helsetilsyn: immunterapi	252
4.6.4	Likebehandlingskravet som et utgangspunkt for individuell rett ..	253
4.7	Begrensninger ved metodevurderinger og oppsummerende betraktninger	258

DEL III

AUTONOMI, OMSORG OG TVANG

Kapittel 5

Autonomi og selvbestemmelse	265
5.1 Frivillighet og selvbestemmelse	265
5.1.1 Autonomi og frihet	265
5.1.2 Samtykke og formkrav	266
5.1.3 Samtykke og rettslig ansvar	269
5.1.4 Helsehjelp uten samtykke og uten tvang	270
5.2 Samtykkekompetanse	271
5.2.1 Samtykkekompetanse ved helsehjelp	271
5.2.2 Aldersgrenser for å avgi samtykke	274
5.2.3 Analyse av dom, HR-2018-2204-A	276
5.2.4 Menneskerettigheter, samtykkekompetanse og tvang	277
5.3 Retten til informasjon	278
5.3.1 Innholdet i retten til informasjon	278
5.3.2 Retten til å motsette seg informasjon	280
5.3.3 Adgangen til å tilbakeholde informasjon	281
5.3.4 Nærmeste pårørendes rett til informasjon	282
5.3.5 Informasjonens form	283
5.3.6 Plikter i forbindelse med abort, HPN-2005-120	285
5.3.7 Analyse av dom, informasjonssvikt, HR-2020-1332-A	286
5.3.8 Analyse av dom, HR-2017-687-A	289
5.4 Retten til å medvirke i helsehjelpen	291
5.4.1 Retten til å medvirke som ledd i selvbestemmelsesretten	291
5.4.2 Analyser av hvordan medvirkning kan omfatte pasientinformasjon	293
5.4.3 Omsorgsfull helsehjelp når pasienten ikke kan medvirke	295
5.4.4 Asymmetri i behandlerrelasjonen	297
5.5 Særskilte oppgaver og samtykkeregler	298
5.5.1 Sterilisering med aldersgrense på 25 år	298
5.5.2 Obduksjoner av lik	299
5.5.3 Transplantasjoner med levende og døde donorer	300
5.5.4 Internasjonale reguleringer av transplantasjoner	303
5.6 Koordinering og rett til informasjon om planer	304
5.6.1 Samhandling og kontaktpersoner	304
5.6.2 Individuell plan	306
5.7 Analyser av retten til å nekte hjelp	307
5.7.1 Pasientens rett til å nekte helsehjelp	307

5.7.2	Retten til å nekte blodoverføring og å avbryte en sultestreik, pbrl. § 4-9	310
5.7.3	Døendes rett til å nekte livsforlengende helsehjelp	311
5.7.4	EMD: <i>Jehovas vitner mfl. mot Russland</i>	312
5.7.5	Dansk dom, BS 49811/2020	314
5.7.6	Sårstelldommen, Rt. 2010 s. 612	316

Kapittel 6

Barns rettigheter	319
6.1 Ivaretagelse av barn og frihet for barn	319
6.1.1 Barnets beste og barnets rettigheter	319
6.1.2 Beskyttelsen av barn og omsorgsansvaret	321
6.2 Foreldres omsorgsansvar	323
6.2.1 Utgangspunktet i omsorgsansvaret til barn er 18 år	323
6.2.2 Foreldres rettigheter etter helselovene	325
6.2.3 Samtykke fra foreldre på vegne av barn og unge	325
6.2.4 Rettsvirkninger av samtykke fra foreldre	326
6.2.5 En av foreldrene kan treffe beslutninger	327
6.2.6 Samtykke til vaksiner til barn	328
6.3 Barnets rettigheter til informasjon og selvbestemmelse	329
6.3.1 Selvbestemmelse og omsorgsansvar	329
6.3.2 Retten til informasjon og til å avskjære informasjon	331
6.3.3 Rett til informasjon om biologisk opphav ved assistert befruktning	334
6.4 Barns rettigheter ved særskilte helsetjenester	334
6.4.1 Barns rettigheter til helse- og omsorgstjenester	334
6.4.2 Genetiske undersøkelser av barn	335
6.4.3 Analyser av regler for omskjæring av barns kjønnsorganer	337
6.5 Konflikter om beslutningsmyndighet	339
6.5.1 Foreldre, helsepersonell og barn	339
6.5.2 Svikt i omsorgsplikten, HR-2019-1675-A	341
6.5.3 Mistanke om omsorgssvikt og meldeplikt for helsepersonell	342
6.5.4 Barnevernets oppfølging	343
6.6 Omsorgsovertakelse og forsvarlighetsplikten	345
6.6.1 Vilkår for omsorgsovertakelse	345
6.6.2 Helseopplysninger til barneverntjenesten	348
6.6.3 Plassering av barn og plan for samvær og tilbakeføring	348
6.6.4 Forsvarlighetsplikten i barneverntjenesten	351
6.6.5 Handlingsplikt ved fare for menneskehandel	351
6.7 Plassering og tilbakehold av barn i institusjon	352

6.8	Ny barnevernlov og kritikken mot Norge	354
6.8.1	Ny barnevernlov fra 2023 og EMK	354
6.8.2	Kritikken mot Norge og uttalelser fra EMD	356
6.8.3	EMDs avgjørelse i <i>Strand Lobben mfl. mot Norge</i>	358
6.9	Analysen av utviklingstrekk i forholdet mellom barn, foreldre og samfunn	360
6.9.1	Utviklingen av barns rettslige posisjon	360
6.9.2	Økt antall barn som omfattes av et barnevern som er sterkt kritisert	361
6.9.3	Endringer i familieliv og kulturelle forskjeller	364

Kapittel 7

Tvang i helse- og omsorgstjenesten	366	
7.1	Tvang og reguleringer	366
7.1.1	Begrepet tvang	366
7.1.2	Forbudet mot tvang, legalitetsprinsippet	367
7.1.3	Rettskilder ved bruk av tvang	369
7.1.4	Tvang og menneskerettigheter	371
7.2	Tvang for å gjennomføre somatisk helsetjeneste	374
7.2.1	Tvang etter pbrl. § 4A	374
7.2.2	Tvang til somatisk hjelp, HR-2021-1263-A	374
7.3	Tvangsmyndighet i kommunene	376
7.3.1	Tvang etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 og 10	376
7.3.2	Vilkår for bruk av tvang og makt og beslutninger om tvang	377
7.3.3	Tvang overfor rusmiddelmisbrukere	378
7.4	Psykisk helsevernloven som en tvangslov	379
7.4.1	Formålet med loven og utfordringer	379
7.4.2	Faglig ansvarlig for tvangsvedtak og legeundersøkelser	380
7.4.3	Undersøkelser av personen	381
7.5	Vilkår for å kunne benytte tvangsinnleggelse	383
7.5.1	Vilkårene i psykisk helsevernloven § 3-3	383
7.5.2	Tvang må være den beste løsningen	386
7.5.3	Avgjørelser fra Høyesterett vedrørende samtykkekompetanse	387
7.5.4	Tvang kan ikke utøves i pasientens hjem	388
7.5.5	Tilbakehold, Rt. 2001 s. 752, Rt. 2014 s. 801	389
7.5.6	Dom fra Lagmannsretten, LB-2021-169250	390
7.6	Bruk av tvang i tilknytning til behandlingen	393
7.6.1	Tvangsmedisinering og tvangsernæring	393
7.6.2	Analysen av dom: Tvangsbehandling ved spiseforstyrrelser, Rt. 2015 s. 913	395

7.6.3	Tvangsmidler: mekaniske, avlåsning, legemidler og fastholding ..	398
7.6.4	Skjerming, restriksjoner i kontakt med omverdenen og beslag	399
7.7	Kontrollkommisjonen, rettslig prøving og opphør av tvangsvedtak	400
7.7.1	Kontroll av tvangsbruk	400
7.7.2	Dom på tvungent psykisk helsevern	401
7.8	Forslaget om en egen tvangslov	402

DEL IV

BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER OG BIOLOGISK MATERIALE

Kapittel 8

	Rettskilder og begreper	407
8.1	Grunnlaget for lovene	407
8.1.1	Introduksjon	407
8.1.2	Anvendelsen av helselover og EU-retten i sammenheng	409
8.2	Prinsipper og begreper	412
8.2.1	Behandling av pasientopplysninger i et pasientforløp	412
8.2.2	Analyser av prinsipper i GDPR og helselovene	413
8.2.3	Begrepene <i>systemansvarlig</i> , <i>dataansvarlig</i> og <i>databehandler</i>	418
8.2.4	<i>Felles dataansvar</i> for digitale systemer, pjl. § 9	420
8.2.5	Begrepet <i>personopplysninger</i>	421
8.2.6	Begrepet <i>helseopplysninger</i>	423
8.2.7	Analyser av begrepet <i>anonymt</i> i fortid og nåtid, og risikovurderinger	424
8.2.8	Felles begreper og tilnærminger og ulikheter	428
8.3	Behandlingsgrunnlag og forbud	431
8.3.1	Behandlingsgrunnlag	431
8.3.2	GDPR artikkel 6 (1) bokstavene c og e	432
8.3.3	Forbudet mot å behandle opplysninger i særlige kategorier	434
8.3.4	GDPR artikkel 9 (2) bokstav h	435
8.3.5	Om hvor tydelig reguleringen i unionsretten eller nasjonal rett må være	436
8.4	Samtykke som behandlingsgrunnlag	438
8.4.1	Helsehjelp og behandling av helseopplysninger	438
8.4.2	Samtykke som behandlingsgrunnlag: GDPR artikkel 6 (1) a og 9 (1) a	440
8.4.3	Analyse av dom om <i>legelisten</i> , HR-2021-2403-A	443
8.5	Risikoreguleringer	447
8.5.1	Risikovurderinger og DPIA	447

8.5.2	Automatisert behandling, sikkerhet og risiko	449
8.5.3	Databehandleravtale	451
8.6	Andre EU reguleringer av betydning	452
8.6.1	Medisinsk utstyr	452
8.6.2	Datastyringsforordningen (DGA)	454
8.6.3	Det europeiske helsedataområdet (EHDS)	455

Kapittel 9

Taushetsplikt og opplysningsplikt	457	
9.1	Taushetspliktens begrunnelse	457
9.2	Innholdet i taushetsplikten	460
9.2.1	Utgangspunktet i en vid plikt	460
9.2.2	Narkotikapeddommen, Rt. 2013 s.1442	461
9.2.3	Personer som omfattes: Helsepersonell og andre	462
9.2.4	Rollen som helsepersonell utenom arbeid, Rt. 1989 s. 1363	464
9.3	Rettsvirkninger av taushetsplikten	464
9.3.1	Rettsvirkninger	464
9.3.2	Forbud mot vitneførsel og bevis, Rt. 2009 s. 1204	465
9.4	Unntak fra taushetsplikten	467
9.4.1	Unntak som fører til taushetsrett/opplysningsrett og opplysningsplikt	467
9.4.2	Samtykke til opphevelse av taushetsplikten	469
9.4.3	Interesseavveininger som begrunnelse for kommunikasjon	470
9.5	Opplysnings- og meldeplikter	471
9.5.1	Pålegg når lovbestemte vilkår er oppfylt	471
9.5.2	Avvergelsesplikten	472
9.5.3	Trusler og meldeplikt, HR-2008-679-A	476
9.6	Varslingsplikter vedrørende barn	477
9.6.1	Varsling til foreldre eller barneverntjenesten	477
9.6.2	Analyser av varslingsplikter, Rt. 2013 s. 113	479
9.7	Snokeforbudet i hpl. § 21a	481
9.7.1	Formål og innhold	481
9.7.2	Straffbar snoking i journal, HR-2018-2452-A	483
9.7.3	Analyse av HR-2021-2389-A: Oppsigelse som følge av snoking ...	484
9.8	Behandling av opplysninger etter en pasients død	486
9.8.1	Taushetsplikten og unntak	486
9.8.2	Overføring av pasientjournaler til Helsearkivregisteret	488
9.9	Analyser av konfidensialitetsvernet og inngrep	489
9.9.1	Det menneskerettslige konfidensialitetsvernet	489
9.9.2	Taushetsplikten og yringsfriheten, EMD: <i>Delfi mot Estland</i>	494

9.9.3	Taushetsplikten som behandlingsgrunnlag	496
9.9.4	Vilkårsstillelse og lovgrunnlag	497

Kapittel10

	Dokumentasjonsplikten og samarbeid	499
10.1	Registre til anvendelse i helsehjelpen	499
10.1.1	Begrepene <i>behandlingsrettet helseregister</i> og <i>pasientjournal</i>	499
10.1.2	Kravene til pasientjournalen	501
10.1.3	Landsdekkende journal og kjernejournal	504
10.2	Plikten til å dokumentere relevante og nødvendige opplysninger	505
10.2.1	Innholdet i dokumentasjonsplikten	505
10.2.2	Dokumentasjon når pasienten motsetter seg det	508
10.2.3	Forvaltningsavgjørelser	509
10.2.4	Dokumentasjon av genetiske varianter og hensynet til andre enn pasienten	511
10.2.5	Omvendt bevisbyrde, Rt. 1989 s. 674	513
10.2.6	Sammenhenger med GDPR	514
10.2.7	Retting og sletting, samt koordinering av dokumenterte pasientopplysninger	515
10.3	Pasientens og pårørendes rettigheter til innsyn	519
10.3.1	Innsyn i pasientjournal og rett til kopi	519
10.3.2	Begrensninger i innsynsretten	520
10.3.3	Analyse av Juklerød-saken, Rt. 1984 s. 591	521
10.4	Behandling av pasientjournalen	522
10.4.1	Tilrettelegging for konfidensialitet og sikkerhet, pjl. § 19	522
10.4.2	Økt spesialisering og samarbeid, og økt tilrettelegging	525
10.4.3	Medisinske laboratorier	526
10.4.4	Unntak fra taushetsplikten for å gi andre pasienter helsehjelp	527
10.4.5	Unntak fra taushetsplikten for undervisning	528
10.4.6	Opplysninger fra pasientjournaler til kliniske beslutningsstøtteverktøy	529
10.4.7	Analyse av <i>I mot Finland</i> , og sammenheng med nasjonal rett	530
10.5	Deling av pasientdata i pasientforløpet	532
10.5.1	Deling av pasientopplysninger ved samarbeid om pasienten	532
10.5.2	Med mindre pasienten «motsetter seg» deling	533
10.5.3	Pasientdata som oversendes land i EU/EØS	536
10.5.4	Pasientdata som oversendes land utenfor EU/EØS	539
10.6	Analyser av regler for pasientsikkerhet og databeskyttelse	540
10.6.1	Forsvarlighet og risikovurderinger	540
10.6.2	Brudd på forsvarlighet: innhenting av second opinion	542

10.7	Motstridende analyser av forvaltningsvedtak og rettslige ansvarsforhold ...	543
10.7.1	Varsel fra legene og avgjørelsen fra Statsforvalteren	543
10.7.2	Datatilsynets og Personvernemndas vedtak	547
10.7.3	Kjennetegn ved de rettslige ansvarsforholdene	551
10.8	Strategier og lovendringer	557
10.8.1	Endringer av pasientjournalloven mv.	557
10.8.2	EU/EØS-strategi for felles nettverk	560

Kapittel11

Biologisk materiale	562	
11.1	Behandling av biologisk materiale	562
11.1.1	Biobanker i helsehjelp og helseforskning	562
11.1.2	Analyse av skillet mellom biologisk materiale og personopplysninger	565
11.2	Analyser av grunnlaget for å behandle biologisk materiale	568
11.2.1	Samtykke og andre rettsgrunnlag	568
11.2.2	Behandling av biologisk materiale og retten til privatliv	570
11.2.3	Helseforskningslovens bestemmelser	575
11.3	Analyser av regler for screening av nyfødte	575
11.4	Analyser av rettspraksis som gjelder tilgangen til biologisk materiale	576
11.4.1	Farskapssaker – vid tilgang til materiale	576
11.4.2	NOKAS-ranet, Rt. 2006 s. 90	577
11.4.3	Etterforskning av dødsfall, HR-2020-1776-A	578
11.4.4	Savnet person, HR-2021-1436-A	578

DEL V

HELSEFORSKNING OG FOLKEHELSE

Kapittel12

Helseforskning	583	
12.1	Helseforskningslovens bakgrunn og formål	583
12.1.1	Introduksjon	583
12.1.2	Forskningsskandaler som grunnlag for lovkrav	585
12.1.3	Ny vitenskap skal gjøres tilgjengelig	587
12.2	Internasjonale reguleringer	587
12.2.1	Nürnberg-kodeksen og Helsinkideklarasjonen	587
12.2.2	Biomedisinkonvensjonens protokoll om helseforskning	590
12.2.3	EUs forordning for kliniske studier, EU 536/2014	591
12.3	Forhåndsgodkjenning av prosjekter	595
12.3.1	Forhåndsgodkjenning fra REK	595

12.3.2	Informasjon som skal foreligge i henhold til CETS 195	596
12.3.3	Tydelige ansvarsforhold og internkontroll	598
12.4	Analysen av kravene til forholdsmessig og forsvarlig helseforskning	600
12.4.1	Grunnleggende plikter	600
12.4.2	Forskningsbegrepet og aktiviteter omfattet av loven	601
12.4.3	Forsvarlighetsplikten i helseforskningsloven §§ 5 og 22	604
12.4.4	Risikovurderinger når helseforskning også er helsehjelp	606
12.4.5	Helseforskningsloven og GDPR, begrenset rådgivningsplikt	607
12.4.6	Helseforskning og grunnlag i henhold til GDPR	609
12.4.7	Forholdsmessighet og REKs rolle	610
12.5	Analysen av samtykkeordninger og unntak	611
12.5.1	Legalitet og samtykke	611
12.5.2	Utilstrekkelig med samtykke	613
12.5.3	Bredt samtykke, jf. helseforskningsloven § 14	614
12.5.4	Forskning på barn og andre uten samtykkekompetanse	615
12.5.5	Analysen av dispensasjonsadgangen fra taushetsplikten med formål om helseforskning	617
12.5.6	Forskning på biologisk materiale uten samtykke, helseforskningsloven § 28	620
12.6	Analysen av regler for helsehjelp og klinisk forskning	621
12.6.1	Plikt til å implementere medisinsk kunnskap	621
12.6.2	Klinisk utprøving som del av pasientforløpet	623
12.7	Analysen av avgrensningen mot kvalitetssikring og helsehjelp	629
12.8	Analysen av ansvarsprinsippet og autonomi	633
12.9	Helseregisterloven	636
12.9.1	Helseregisterloven av 2014	636
12.9.2	Vilkår for å opprette helseregistre	638
12.9.3	Registre med reservasjonsrett	640
12.9.4	Registre uten samtykke	641
12.10	Analysen av lovligheten av registre i lys av EMK artikkel 8	642
12.11	Helseregistre og barns rettigheter	645
12.12	Analysen av retten til publisering og offentlig innsyn i helseforskning	648

Kapittel 13

	Folkehelselover og beredskap	651
13.1	Menneskerettslig grunnlag for beredskap og forebygging av helsetrusler	651
13.2	Internasjonalt samarbeid om folkehelsearbeid	653
13.2.1	Bakgrunnen for sunnheitsloven og smittevernloven	653
13.2.2	Globalt smittevernarbeid, WHO	654

13.3	Folkehelsearbeid	656
13.3.1	Folkeopplysning	656
13.3.2	Folkehelseloven	656
13.3.3	Beredskap	660
13.4	Helseberedskapsloven	660
13.4.1	Formålet med loven	660
13.4.2	Inngrep etter helseberedskapsloven kan rettes mot virksomheter og personer	661
13.4.3	Generell fullmakt under krig og kriser	663
13.4.4	Adgangen til beordring av personell	664
13.5	Historiske reguleringer av smitteverntiltak ved epidemier	668
13.5.1	Historisk utvikling av karantenerereguleringer	668
13.5.2	Ideologiske motsetninger om smittevern fra 1800-tallet	670
13.5.3	Analysen av karantenebegrepet	672
13.6	Smittevernloven	673
13.6.1	Smittevernlovens formål og virkeområde	673
13.6.2	Kollisjoner mellom hensynet til samfunn og individer	674
13.6.3	Smittevernlovens bakgrunn	675
13.6.4	Lovens system med kommunalt ansvar	676
13.6.5	Hesledirektoratets ansvar og rolle	678
13.6.6	Folkehelseinstituttets rolle	679
13.7	Retten til hjelp og plikter pålagt den smittede	681
13.7.1	Plikter pålagt den smittede	681
13.7.2	Retten til informasjon	681
13.7.3	Retten til smittevernhjelp	682
13.7.4	Vilkår om undersøkelse, helsehjelp og kontroll	683
13.8	Analysen av regler for vaksiner som forebyggende smittevern	684
13.8.1	Forebygging og risiko	684
13.8.2	Frivillighet, tillit og vilkår om vaksinasjon	686
13.8.3	EMD: <i>Vavřička mfl. mot Tsjekia</i>	688
13.8.4	Erstatning ved vaksineskader	688
13.8.5	Internasjonalt samarbeid om vaksiner	690
13.9	Hjemmel for tvang og vedtak av smittevernemnda	691
13.9.1	Grunnlaget for tvang	691
13.9.2	Prosess ved tvangsvedtak	693
13.9.3	Straff	694
13.9.4	Tvang i praksis	694
13.10	Behandling av opplysninger om smitte	695
13.10.1	Oppmerksomhetsplikt og gjennomføringsplikt	695
13.10.2	Taushetsplikt og meldeplikt	696

13.10.3 Hensynet til å hindre smittespredning tillegges stor vekt 697
 13.10.4 Avgjørelse fra HPN og fra EMD: *Colak og Tsakiridis mot Tyskland* ... 700

Kapittel 14

Koronapandemien 702

14.1 Pandemier, smittevern og demokrati 702

 14.1.1 Pandemien 702

 14.1.2 Koronapandemien 703

14.2 Fullmakter og internasjonale reguleringer 707

 14.2.1 Stortingets fullmakter 707

 14.2.2 Analyser av koronaloven 708

 14.2.3 Anvendelsen av IHR (WHO) 712

 14.2.4 Analyser av smitteverntiltak og menneskerettigheter 713

 14.2.5 Menneskerettigheter og skjønnsmyndighet 716

 14.2.6 Analyser av smitteverntiltak og EU/EØS-retten 716

 14.2.7 Retten til helse og helsehjelp ved en pandemi 718

14.3 Om grunnvilkår og forvaltningsorganer 722

 14.3.1 Analyse av grunnvilkåret i smvl. § 1-5 722

 14.3.2 Uenighet om medisinskfaglige råd, jf. smvl. § 1-5 724

 14.3.3 Koronakommisjonens kritikk 726

14.4 Forsiktighetshensyn og kategorisering av smitten 728

 14.4.1 «Føre var»-prinsippet 728

 14.4.2 Kategorisering av smittesituasjonen 729

 14.4.3 Den danske ordningen med to-trinn 732

 14.4.4 Overgangen fra en pandemi til alminnelig smitte 734

14.5 Analyser av fullmakter fra Stortinget til regjeringen 735

 14.5.1 Kongens nødfullmakt etter smittevernloven § 7-12 735

 14.5.2 Covid-19-forskriften 738

 14.5.3 Hytteforbud og innreisekarantene for eiere av hytter 739

14.6 Analyser av Høyesteretts avgjørelse: HR-2022-718-A 740

14.7 Analyser av kommunens kompetanse under pandemien 747

 14.7.1 Kommunens plikter og fullmakter 747

 14.7.2 Straffedom vedrørende kommunale forskrifter 752

14.8 Strategier og evalueringer i ulike land 755

 14.8.1 Smittesituasjonen og strategier i ulike land 755

 14.8.2 Offisielle evalueringer av pandemihåndteringen 758

 14.8.3 Svikt i beredskapen 760

14.9 Avsluttende kommentarer 763

DEL VI**LIFE SCIENCE (NYE TEKNOLOGIER) INNENFOR HELSERETTEN****Kapittel 15**

Life Science og rettsvitenskap	770
15.1 Analyser av rettslige tilnærminger til nye teknologier	770
15.2 Lovreguleringer av genetiske undersøkelser	772
15.2.1 Bioteknologiloven	772
15.2.2 Bioteknologiloven og helseforskningsloven	774
15.2.3 Kunnskapsreformer: DNA	775
15.2.4 Bioteknologilovens reguleringer av genetisk kartlegging	777
15.2.5 DNA-analyser og ulik lovgivning	778
15.2.6 Genetiske varianter	779
15.3 Assistert befruktning, diagnostikk og forskning på egg	783
15.3.1 Helsehjelp i forbindelse med reproduktivitet	783
15.3.2 Grunnleggende vilkår for å få assistert befruktning	783
15.3.3 Retten til informasjon og beslutninger og assistert befruktning ...	785
15.3.4 Preimplantasjonsdiagnostikk (PGD)	786
15.3.5 Fosterdiagnostikk	787
15.3.6 Forskning på befruktete egg	788
15.4 Analyser av reguleringer av genterapi	792
15.4.1 Begrepet <i>genterapi</i> og ulike teknologier	792
15.4.2 To hovedtyper av genterapi	793
15.4.3 Utviklingen av teknologier	795
15.4.4 Genterapi med markedsføringstillatelse	796
15.4.5 Forbudet mot kimbanebasert genterapi og «føre var»-hensyn	797
15.4.6 Forskning ved genterapi	801
15.4.7 Mitokondriedonasjon	802
15.5 Persontilpasset medisin	803
15.5.1 Betegnelsen «persontilpasset medisin»	803
15.5.2 Strategier for å implementere persontilpasset medisin	805
15.5.3 Nye rettslige perspektiver som følger av metoden	808
15.5.4 Sammenstilling av data som grunnlag for helsehjelp	809
15.6 Kunstig intelligens	810
15.6.1 Definisjoner av kunstig intelligens	810
15.6.2 Analyser: kunstig intelligens og lovgivningen	813
15.7 Digital smittesporing	819
15.7.1 Etablering og stans av Smittestopp	819
15.7.2 Analyser av innretningen på smittesporing	822

15.8	Vaksinesertifikat og ikke godkjente vaksiner	829
15.8.1	Vaksinesertifikat	829
15.8.2	Nasjonalt vaksineprogram og ikke-godkjente vaksiner	831
15.8.3	Ekspertutvalget om AstraZeneca og Janssen	833
15.8.4	Tilgang til vaksineteknologi globalt	835
15.9	Analysar av teknologiutviklingen i lys av grunnleggende prinsipper	836
15.9.1	Retten til privatliv og behandling av biologisk materiale	836
15.9.2	Legalitetsprinsippet ved nye teknologier	839
15.9.3	Autonomi, usikkerhet og forsiktighetshensyn	840
15.10	Analysar av utfordringer med lagring av helsedata i dataskyer	842
15.10.1	Nye teknologier og økte behov for regulering av dataskyer	842
15.10.2	Utfordringer med amerikanskeide skytjenester	844
15.10.3	Nasjonale forhold og sammenligning med andre land	845

Kapittel 16

	Helseforvaltning og arbeidsgivers styringsrett	848
16.1	Styringssystemer og ulike typer styring	848
16.1.1	Ulike styringssystemer	848
16.1.2	Rettslige ansvarssystemer	850
16.1.3	Helsetilsynet og involvering av andre aktører	851
16.1.4	Helsepersonellnemnda	853
16.1.5	Datatilsynet	854
16.1.6	Norsk pasientskadeerstatning	856
16.1.7	Statens undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenesten (UKOM)	858
16.2	Forvaltningsrett og styring	858
16.2.1	Utøvelse av forvaltningsmyndighet og faktiske handlinger	858
16.2.2	Enkeltvedtak og forskrifter	860
16.2.3	Offentlig innsyn	861
16.3	Habilitet og interessekonflikter	862
16.3.1	Lederes habilitet	862
16.3.2	Helsepersonells habilitet og ressursbruk	865
16.3.3	Teknologi og beslutninger	867
16.4	Eieransvar og beslutningsmyndighet	868
16.4.1	Beslutningsmyndighet	868
16.4.2	Tilrettelegging, arbeidsrettslig og helserettslig	871
16.4.3	Internkontroll	873
16.4.4	Rettsavgjørelser som gjelder brudd på systemansvaret	874
16.5	Arbeidsrett, styring og helsetilsyn	875
16.5.1	Om styringsretten og styringsplikten	875

16.5.2	Plikten til å utøve styringsretten for å oppfylle plikter i helselovene	878
16.5.3	Plikter til å kontrollere autorisasjon, også fra andre land	880
16.5.4	Lovbestemte kompetansekrav	884
16.5.5	Helsevirksomhetens ansvar for at ansatte er vaksinert	885
16.5.6	Begrensninger i adgangen til delegasjon	886
16.6	Arbeidsgivers plikter og myndighet til å sanksjonere	889
16.7	Reservasjonsrett for helsepersonell og pasienter	891
16.7.1	Plikten til ikke å skade andre	891
16.7.2	Reservasjoner på bakgrunn av personlige overbevisninger	892
16.7.3	Spiralnektsaken, HR-2018-1958-A	892
16.7.4	Pasienters reservasjoner	893
16.8	Helsetilsynet og arbeidsgiveransvaret	895

DEL VII

TILSYNSREAKSJONER, STRAFF OG DOMSTOLSKONTROLL

Kapittel 17

Meldeplikter og retten til å klage	899
17.1 Meldeplikter	899
17.1.1 Meldeplikter og varslingsplikt	899
17.1.2 Retten til å varsle for pasient og bruker	899
17.1.3 Varlingsplikter	900
17.2 Helsetilsynets oppfølgingsansvar	901
17.3 Oppfølging i UKOM	901
17.4 Klageretten	903
17.4.1 Ulike systemer for klager	903
17.4.2 Klagerettens innhold	904
17.4.3 Klage fra representant for pasienten eller brukeren	906
17.4.4 Oppsettende virkning	907
17.5 Anmodningsretten	908
17.6 Pasient- og brukerombudsordningen	909

Kapittel 18

Vedtak om pålegg og reaksjoner	910
18.1 Helsetilsynets myndighet til å sanksjonere helsevirksomheter	910
18.2 Helsetilsynets myndighet til å ilegge reaksjoner	911
18.2.1 Helsetilsynets myndighet	911
18.2.2 Vurderinger av bevis/fakta i et retrospektivt perspektiv	911
18.2.3 Informasjon om reaksjoner og klagerett	913

18.3	Faglige pålegg, jf. hpl. § 56	914
18.4	Tilbakekall av autorisasjon, lisens og spesialistgodkjenning	917
18.4.1	Grunnvilkårene	917
18.4.2	Sykdom som grunnlag, HPN-2014-89	918
18.4.3	Rusmiddelmisbruk og testing	919
18.4.4	Grensekrenkende atferd	919
18.4.5	Seksuelle overgrep tilbake i tid, Rt. 2007 s. 1851	921
18.4.6	Flere tapsgrunner, HPN-2002-107, Rt. 2004 s. 1343	922
18.5	Søknad om å få tilbake autorisasjonen	922
18.6	Begrensning av autorisasjon	923
18.7	Suspensjon	926

Kapittel 19

Straff	928	
19.1	Straff iht. helsepersonelloven § 67	928
19.2	Foretaksstraff	931
19.2.1	Grunnlaget	931
19.2.2	Saker med betinget og ubetinget foretaksstraff	932
19.3	Varsling til politiet	933
19.4	Straff ved tilbud om alternativ behandling	933
19.4.1	Helsepersonell og alternativ behandling	933
19.4.2	Straff for anvendelse av alternativ behandling	934
19.4.3	Rettsavgjørelser, Rt. 2006 s. 535	936
19.5	Forbudet mot dobbeltstraff	937

Kapittel 20

Kontrollsystemer og domstolsprøving	940	
20.1	Domstolskontroll og prøving	940
20.2	Domstolsprøving: reaksjonsvedtak	941
20.2.1	Domstolenes kontroll med forvaltningen	941
20.2.2	Tidspunktet for prøving og intensitet, Rt. 2009 s. 851	942
20.3	Domstolsprøving: retten til helsehjelp	944
20.3.1	Vedtak eller manglende vedtak om helsehjelp	944
20.3.2	Svikt i tilgang på metode og samtidige brudd på menneskerettigheter	945
20.3.3	Søksmål på bakgrunn av vedtak fra klagenemnd for utenlandsbehandling	946
20.3.4	Rett saksøkt	947
20.4	Domstolsprøving: behandling av personopplysninger	949
20.5	Kontrollen med EØS-avtalen	949

20.5.1 ESA og EFTA	949
20.5.2 Kritikken av norske regler for tilgang til helsehjelp	950
Litteratur	953
Forarbeider	970
Offentlige utredninger	972
Andre offentlige dokumenter	974
Internasjonale kilder	977
EU/EØS-retten	980
Lovforkortelser	983
Andre forkortelser	987
Domsregister	989
Stikkordregister	997